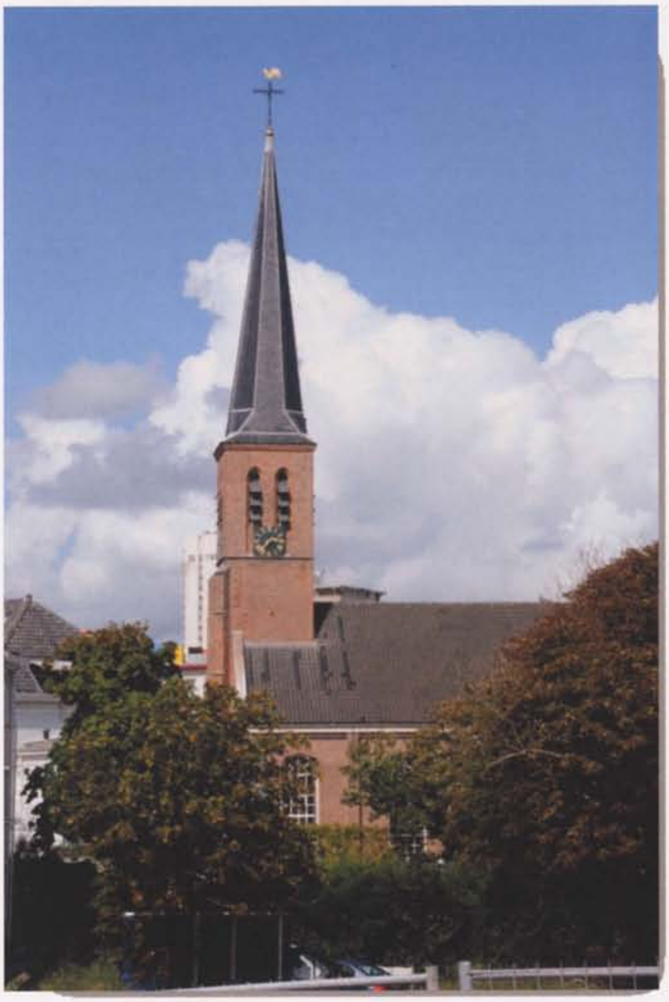
Open MONUMENTENDAG

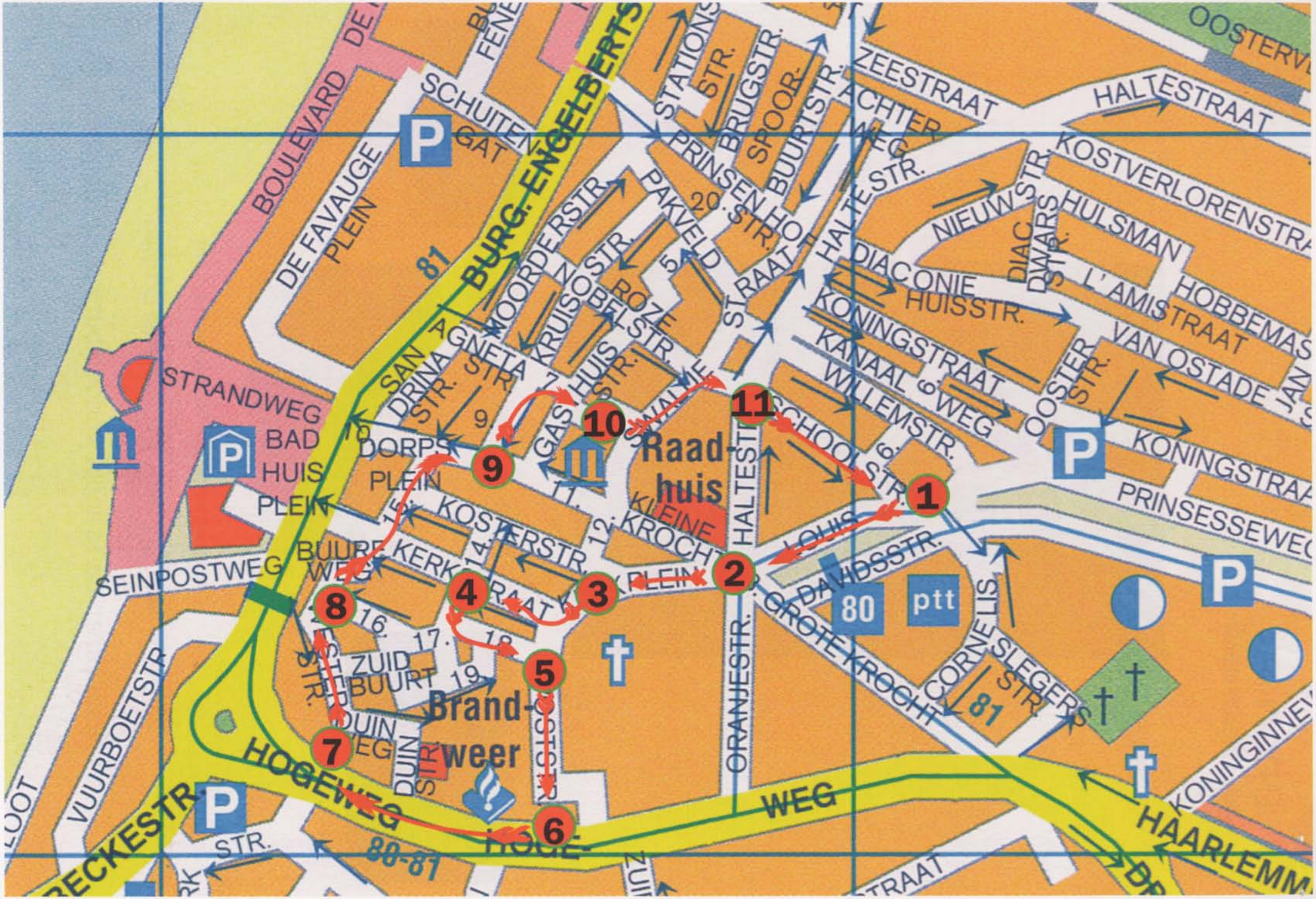

De samenwerkende verenigingen tot het

Behoud Zandvoorts Cultureel Erfgoed

Presenteren de (s)loop/wandelroute door Zandvoort

BURG. ENGELBERTS
BOULEVARD
DE FAVAUGE PLEIN
SCHUITEN GAT
STRANDWEG
BAD HUIS PLEIN
SEINPOSTWEG
VUURBOETSTR.
HOGEWEG
HOGE WEG
HAARLEMM
KONINGINNEW
DORPS PLEIN
SAN DRINA STR.
AGNETA STR.
MOORDERSTR.
KRUISOSTR.
NOBELSTR.
ROZE
PAKVELD
GASHUISSTR.
KOSTERSTR.
BUURE WEG
KERKSTRAAT
KERKPLEIN
KLEINE KROCHT
ZUID BUURT
DUIN WEG
DUIN STR.
STATIONS STR.
BRUGSTR.
SPOOR BUURTSTR.
PRINSEN HOF STR.
ACHTER WEG
ZEESTRAAT
HALTESTRAAT
HALTE STR.
ST. RAAF
KOSTVERLORENSTRAAT
NIEUWSTR.
DIAC DWARS STR.
HULSMAN
DIACONIE HUISSTR.
L'AMISTRAAT
HOBBEMAS
KONINGSTRAAT
KANAAL WEG
WILLEMSTR.
VAN OSTADE
OOSTER STR.
SCHOOLSTR.
KONINGSTRAAT
PRINSESSEWEG
OOSTERV
LOUIS DAVIDSSTR.
GROTE KROCHT
ORANJESTR.
HALTESTR.
CORNELIS SLEGERS STR.
POSTSTR.
Raad-huis
Brand-weer
ptt
80
81
80-81
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11

Zandvoortse (s)loop wandeling

(wat u nu ziet, is er straks niet)

Een wandeling langs het culturele erfgoed van het voormalige vissersdorp

(duur circa anderhalf uur)

Wandelend door het dorp ontdekt men door de hoogteverschillen dat Zandvoort ooit gebouwd is op de duinen. Ondanks het feit dat er geen harde bewijzen zijn, wordt aangenomen dat de eerste bewoning in de loop van de twaalfde eeuw heeft plaatsgevonden. Omdat de eerste bebouwing voornamelijk uit houten hutten heeft bestaan, is hier weinig meer van teruggevonden. Tot eind 1800 was het belangrijkste deel van de inkomsten afkomstig uit de vangst van kabeljauw en schelvis door middel van bomschuiten. In de tweede wereldoorlog heeft het dorp erg geleden van de sloop (door de Duitsers) van een belangrijk deel van de oude bebouwing.

De wandeling probeert belangstelling te wekken voor de geschiedenis van Zandvoort, voor wat er nu nog in gebouwde vorm van over is en wat eventueel straks uit het straatbeeld gaat verdwijnen.

Start Gemeenschapshuis (schoolplein 1)begin en eindpunt van de wandeling (plattegrond nr. 1)

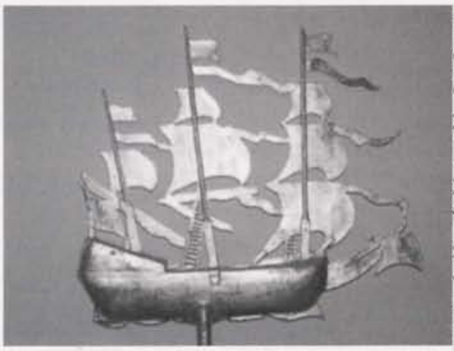
Het plein kreeg deze naam omdat het inmiddels 115 jaar oude gemeenschapshuis voorheen de functie had van lagere school (school B) in de volksmond 'Het Klompenschooltje' omdat de meeste Zandvoortse kinderen op klompen naar school liepen. Enige jaren na de tweede wereldoorlog veranderde de functie van het gebouw. In plaats van een openbare lagere school verhuisde de muloschool van de Hogeweg naar het gemeenschapshuis. Later verhuisde de muloschool naar een nieuw gebouw aan de Zandvoortselaan. Het gemeenschapshuis heeft ook nog dienst gedaan als Openbare bibliotheek, VVV kantoor en veel verenigingen maken nog steeds gebruik van de zalen. Straks zal de sloophamer voor het gebouw komen om plaats te maken voor nieuwbouw van het project LDC.

Keer het Gemeenschaphuis de rug toe en loop naar rechts (Louis Davidsstraat)
Voor u ziet u aan de linkerkant het postkantoor. Het oude postkantoor stond op de plek van Jupiters winkelplaza en werd in 1965 afgebroken omdat het niet meer voldeed. Het huidige postkantoor zal in de toekomst ook worden gesloopt en plaats maken voor de supermarkt van AH en appartementen. Aan het eind van de straat is het busstation waar nu nog de bus stopt. Van 1899 tot 1957 was dit de plaats waar de tram (uit Amsterdam) zijn eindstation had en waar aan het eind van de middag de dagjesmensen in rijen stonden te wachten tussen houten schotten (de schapenhokken) om weer naar huis te gaan. Ook het busstation zal worden afgebroken. Kijk even naar rechts naar de gevels (1905) in Art Deco stijl van de herenhuizen. Deze huizen staan inmiddels op de gemeentelijke monumentenlijst.

Loop via de Louis Davidsstraat naar het Raadhuisplein (plattegrond nr.2)

Het Raadhuisplein werd pas in 1950 zo vernoemd, voorheen was de naam van het plein Grote Krocht en later Tramplein. Het bronzen beeld 'een gezin' van Hans Bayens stond in 1967 op een andere plaats. Tijdens de heropening in 2006 van het gerenoveerde Raadhuisplein is het beeld meer naar de zijkant van het plein verplaatst. Het past goed in het kloppende hart van het centrum met als achtergrond het monumentale Raadhuis. Het Raadhuis is in 1911 gebouwd. De fontein (1948) is een afscheidscadeau van de Zandvoorters aan burgemeester van Alphen. Het ontwerp is gemaakt door Ir. Friedhoff en architect de heer J. Zietsma. Het werk is uitgevoerd in Belgische natuursteen. De toepasselijke spreuk op de fontein is 'Trekt u niet aen wat yeder secht maar doet dat billijk is en recht'. Drie spuitende haringen (naar een ontwerp van de beeldhouwster Mevr. K. Limpers te Amsterdam) symboliseren het wapen van Zandvoort. De versierselen in zandsteen zijn gebaseerd op zeemotieven (schelpen, dolfijnen en drietand van Neptunes) en is gemaakt door de Haarlemse beeldhouwer G. Veldhuis.

Eind 2005 is het dak van het raadhuis grondig gerenoveerd. Onder meer zijn grote delen van het dakbeschot vernieuwd, de bijna 100 jaar oude leistenen zijn vervangen door nieuwe en de goten en al het loodwerk is vervangen. Alles is zo gemaakt dat het dak zeker weer 100 jaar mee kan. De windvaan die het torentje op het dak siert, verkeerde ook in zeer slechte staat. Bij de dakrenovatie zijn gelijk de door weer en wind aangetaste stukken vervangen, waarna een nieuwe laag bladgoud is aangebracht. Het schip ziet er nu weer als nieuw uit. Geheel in stijl met het vernieuwde dak en de herstelde kapellen. De herkomst en de bedoeling van het schip zijn niet meer exact te traceren. Hoogstwaarschijnlijk heeft de windvaan een relatie met het verleden van Zandvoort als vissersdorp. Wel is bekend dat het bootje gemaakt is door de Zandvoorter Pieter van der Geer (1861-1928).

Het raadhuis beschikt sinds 1981 over een carillon. Dit bevindt zich in het torentje boven de entree en telt 18 klokken. Het carillon werd op 19 maart 1981 bij de officiële opening van het verbouwde raadhuis in gebruik gesteld door oud-burgemeester A. Nawijn en zijn echtgenote. De aanschaf van het carillon is mede mogelijk gemaakt door schenkingen van verenigingen, bedrijven en oud-burgemeester A. Nawijn ter gelegenheid van zijn afscheid bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Naast de trap naar het bordes bevindt zich een plaquette. Om het half uur speelt het carillon een liedje. Midden op het Raadhuisplein staat het muziekpaviljoen die burgemeester van der Heijden in 2007 als afscheidscadeau aangeboden kreeg. In het zomerseizoen is er elke zondagmiddag een muzikale uitvoering

Aan de overkant van het Raadhuisplein is een drogist gevestigd in een bijzonder gebouw. In 1902 liet Dr.Gerke het als apotheek en woonhuis bouwen. Na zijn vertrek is het gebouw in gebruik genomen door de gemeente en later werd er een badhuis (Doessie-bad) in gevestigd. In eerste instantie stond het gebouw na het verdwijnen van het badhuis op de nominatie om afgebroken te worden. Het monumentale gebouw is behouden gebleven, alleen de binnenkant is gerenoveerd.

Loop langs de Hema naar het Kerkplein (plattegrond 3) maar voordat u naar het oudste plein loopt, kijk dan even rechts naar de mooie authentieke veranda's op de eerste verdieping van het restaurant zijn nog intact en het gebouw is van anno 1890. Het huis waar het Italiaanse restaurant in is gevestigd, wordt afgebroken. Op die plaats worden naar het Raadhuisplein toe appartementen en een restaurant met terras gebouwd daardoor zal het Raadhuisplein kleiner worden. Vervolg uw weg en loop over het Kerkplein richting Kerkstraat.

Op het plein staat of beter gezegd ligt een gezellige dame 'Madame Migraine'. Het bronzen beeld van René Rikkelman is in 1998 in opdracht van de eigenaar bar/café Scandals geplaatst. Het pandje waar frites d'Anvers in gevestigd is, was vroeger de slachterij van slager Heck. De bovenverdieping van het pand is in 1986 afgebrand daarvoor in de plaats is er een nieuwe gekomen. Als je omhoog kijkt, zie je op de gevel een beeldhouwwerkje gemaakt door beeldhouwer Edo van Tetterode. Het werkje stelt een zwevende reuzenhand voor die gebaseerd is op de (H)Antwerpse legende waar de fam. Pieters oorspronkelijk vandaan kwam. De gevelsteen is tijdens het 40 jarig bestaan (1987) van de zaak geplaatst.

Loop langs de Protestantse kerk die al eeuwenlang op deze plaats staat. Hoe lang is niet precies bekend maar de kerkklok heeft een inscriptie uit 1493. De kerk en de toren zijn verschillende keren verbouwd. De 'nieuwe' toren uit 1618 is inmiddels een van de oudste bouwwerken van Zandvoort en is een Rijksmonument. Als de kerkdeur open staat, ga dan beslist voor een bezichtiging naar binnen.

Vervolg de route naar de Kerkstraat met op de linkerhoek een oud pand (waar nu een winkel 38 Avenue in gevestigd is). In 1850 heeft Dr. Gerke, voordat hij naar het Raadhuisplein verhuisde, dit pand laten bouwen. Loop een klein stukje door en kijk naar het derde huis aan uw rechterhand van de Kerkstraat nr. 33. Het huis dateert van 1895, op de eerste verdieping zijn in de erker glas in loodramen met het toenmalige huisnummer C18 en het wapen van Zandvoort. De Kerkstraat kreeg in de loop der eeuwen, vooral in de 19e eeuw, steeds meer voorname winkelpanden. Van een vaste stijl is geen sprake, omdat er veel herbouwd en veranderd is.

Loop door en ga de eerste straat links in (plattegrond nr.4) dat is de Bakkerstraat met aan de rechterkant het VVV. Ga rechtdoor, op de hoek van de Bakkerstraat/Schelpenplein staat een oude schampsteen die mogelijk diende om de hoek te beschermen voor de wielen van de schelpenkarren.

Loop langs café Harlekijn die ontstaan is door samenvoeging van 2 visserswoningen uit ca. 1870. Ga naar links het Kerkdwarspad in waar een monumentale kastanjeboom staat die zelfs op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst is (net zoals de kastanjeboom op het Gasthuisplein). In de muur van de voormalige drukkerij van Petegem is een leuk gevelsteentje 'het zetduiveltje' te zien gemaakt door beeldhouwer Edo van Tetterode.

Via de treden van de trap kom je in de Poststraat(plattegrond nr. 5). Het hoogteverschil van 3 meter tussen het duin waarop de Zuidbuurt is gebouwd en de vallei waarin de toenmalige N-H kerk en de huizen aan de Poststraat staan is duidelijk te zien .

De Poststraat behoort tot één van de meest beeldbepalende en culturele historische straatjes van Zandvoort.
In de Poststraat, naast de kerk, staat de pastorie (1875) waar vroeger de dominee en zijn gezin woonden. De pastorie is verkocht maar het huis is in dezelfde stijl gerestaureerd en is omgebouwd tot appartementen. Verder staan in de Poststraat diverse monumentale huizen die zowel op de Gemeentelijk als op de Rijksmonumentenlijst staan. De naam Poststraat komt voort uit het midden van de 19e eeuw. Omdat Zandvoort nog geen postkantoor had woonde destijds Siem (Simon)van der Mije, geboren 29 juli 1831 en in deze straat is overleden 24 januari 1900. Eén van zijn beroepen was onder andere 'brievenvergaarder ' wat eigenlijk een voorloper was van de latere postagentschappen. Siem zorgde voor de ontvangst en de bestelling van poststukken die voor Zandvoort bestemd waren en hij 'vergaarde' de poststukken die de inwoners wilden versturen. Het is aan te nemen dat de naam Poststraat aan deze functie is ontleend.

Aan de rechterkant staan de prachtige verandahuizen van de Poststraat die in 1898 gebouwd zijn. De verandastijl is karakteristiek voor Zandvoort. Ook in de Haarlemmerstraat staan diverse mooie verandahuizen. Op nummer 10 is het eerste vissershuisje te zien met aan de overzijde een nieuw gebouw dat goed past in het oude straatbeeld. Voorheen stond hier het voormalige mortuarium dat in 2004 is afgebroken. Daarvoor in de plaats is 'de 8 sprong' gekomen waar acht jongeren met een geestelijke beperking, onder begeleiding, zelfstandig wonen.

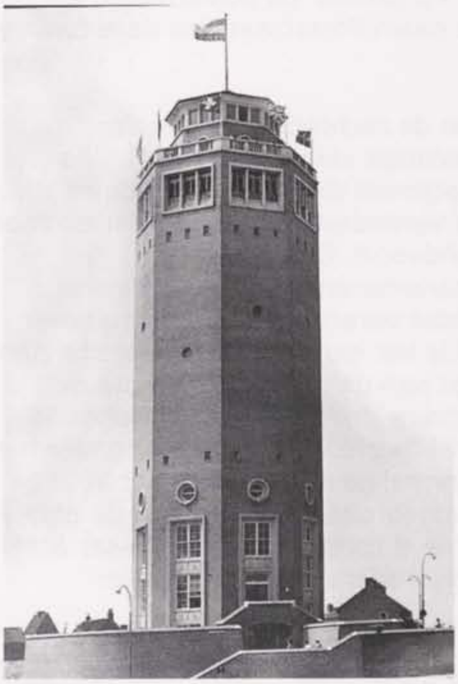

Ernaast staat het oude hotel Faber, ook dit pand is heel mooi in de oude stijl gerestaureerd met een schitterend mozaïek van een zwaan gemaakt door kunstenaar Hilly Jansen. De gemeenteraad heeft in 2003 besloten om het voormalige pand 'Het Oude Posthuis" (zie foto re.) Poststraat 11 niet op de Gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. Het oude posthuis is in 2009 afgebroken en maakt plaats voor een modern appartementencomplex.

Loop vervolgens de trap op naar de Hogeweg (plattegrond nr.6) Kijk nog even van deze hoogte naar het mooie uitzicht op de Protestantse kerk. Dit uitzicht zal straks voorgoed verdwijnen als op de hoek het appartementencomplex geplaatst wordt. Vanaf hier is ook het niveauverschil goed te zien tussen het centrum en de andere bebouwing aan de Hogeweg. In 1826 is de Hogeweg gelijktijdig met de aanleg en bestrating van de toen nog Zandweg (nu Zandvoortselaan) aangelegd. Aan de Hogeweg stonden vroeger karakteristieke hotels die goed paste bij de Zandvoortse badplaats. Ook deze hotels zijn gesloopt (op een enkele na) en de monumentale panden zijn vervangen voor hoge appartementencomplexen.

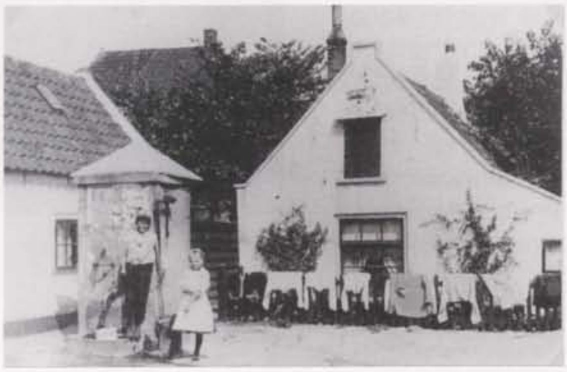
Vervolg de weg naar re. langs het politiebureau. De politie verhuisde in 1949 van het Raadhuis naar de voormalige school A op de Hogeweg. U kijkt nu echter tegen een modern gebouw aan. Het oude gebouw uit 1884 werd na honderd jaar alweer gesloopt en vervangen. Het enorme nieuwe gebouw bleek echter snel te groot voor het Zandvoortse korps, dat halverwege de jaren negentig flink moest inkrimpen vanwege een landelijke reorganisatie. Rechts naast de ingang zit de (witte) eerste steen die door de toenmalige burgemeester Machielsen is gelegd.

In het eerste straatje rechts staat de brandweerkazerne die straks naar Nieuw Noord wordt verplaatst (achter de Alg. Begraafplaats). De kazerne zal in de toekomst ook plaats moeten maken voor appartementen. We laten het straatje liggen en vervolgen onze weg.

Aan de linkerkant staat in de verte de watertoren die na de oorlog is gebouwd (1952/53). De oude watertoren stond op een andere plek (op het huidige De Favaugeplein herinnert een steen in het parkeerterrein daar nog aan). Op 17 september 1943 bliezen de Duitsers de watertoren op. Zij vernietigden namelijk alles wat binnen 250 meter vanaf de zeereep stond over een lengte van 3 kilometer.
De verklaringen hiervoor was dat ze een vrij schootsveld wilden hebben in het geval de geallieerden zouden landen.
Loop door tot het ronde poortje aan uw rechterhand, aan de linkerkant van het poortje staat het huis met de naam 'blankebil' het is de bijnaam van de vader van de eigenaar. Veel Zandvoortse huizen dragen bijnamen zoals: de bokketemmer en de Koekoek etc.
Als u daarna het poortje ingaat (plattegrond nr.7), wandelt u tussen en onder de huizen door die als eerste na de oorlog neergezet zijn. Tijdens de oorlog hadden ir. Friedhoff en burgemeester Van Alphen al een omvangrijk plan gemaakt voor de herbouw van Zandvoort. Slechts een deel van die plannen is uitgevoerd. Een pier zoals in Scheveningen is er nooit gekomen.
Na vier treden komt u uit in de Westerstraat, ga rechtdoor. U loopt precies op de sloopgrens uit de oorlog. Rechts ziet u dan ook twee leuke vissershuisjes uit 1850 van de familie Molenaar die vereeuwigd zijn bij het Zandvoorts museum. Links is even later de voormalige smederij van de familie Gansner te zien die honderd jaar later gebouwd is. De gebroeders Gansner waren de laatste smeden van Zandvoort. In de smederij bevindt zich nu een atelier voor glaskunst. Als de deur open staat loop dan gerust naar binnen, het oude interieur van de smederij is nog intact.

Voordat u doorloopt richting Kerkstraat, ga rechtsaf het Schelpenplein op. Loop (na een paar meter) links even het doodlopende steegje (sloppie) in en uit anders mist u het oude vissershuisje met drie opmerkelijke opschriften en de gevelsteen. Als u langer in dit buurtje zou rondlopen, zou u meer vissershuisjes tegenkomen. Dat ze zo verspreid staan, komt niet alleen maar doordat er verschillende zijn afgebroken. Er was nog zoveel ruimte in die tijd dat het niet noodzakelijk was om dicht bij elkaar te bouwen. Latere generaties zetten de nieuwere huizen er gewoon tussen.

Even verderop, bij de inham, heeft vroeger een dorpspomp gestaan(zie li. Foto).

Aan de overkant van het Schelpenplein vallen de mooie hoeken van de huizen op. Dit buurtje, de Zuidbuurt, had tot de jaren vijftig, zestig van de 20e eeuw veel kleine middenstanders en ambachtelijke bedrijfjes. Zo waren er een groenteboer, een bakker, een melkwinkel, smederij, galvaniseerbedrijf en een drukkerij gevestigd. Die zijn helaas verdwenen. Uit deze Zuidbuurt is de folkloristische vereniging de Wurf ontstaan die één keer per jaar een Zandvoorts toneeluitvoering verzorgd in authentieke klederdracht en in Zandvoorts dialect.
Loop weer terug naar de smederij (plattegrond nr. 8) en ga rechtsaf richting de Kerkstraat. U loopt tegen de ijssalon Giraudi aan met zijn mooie klokgevel. Loop langs Giraudi de Bodeweg in. Na circa tien meter komt u op het Dorpsplein. De huidige functie van het gebouw aan de rechterkant verschilt eigenlijk niet zo veel van vroeger. Tegenwoordig zoeken de jongeren er wiet, vroeger staken ze een sigaret of pijp op bij een toneelvoorstelling in "Ons Huis". Predikant G. Hulsman liet het rond 1898 bouwen om de jeugd van de straat te houden. Het huidige gebouw stamt uit de jaren dertig van de 20e eeuw.

Sla rechtsaf, loop naar beneden naar het Gasthuisplein (plattegrond nr. 9). Het Gasthuisplein is vernoemd naar het Oude Mannen - en Vrouwengasthuis dat hier vanaf 1583 stond. Het is in 1928 afgebroken. Het was voorzien van een prachtige trapgevel waarvan het topbeeld nog te zien is in het Zandvoorts Museum. De oude kastanjeboom (stond in de tuin van het Gasthuis) rest nog als stille getuige op het Gasthuisplein.

De witte huisjes aan het begin van het plein horen bij het **Gasthuishofje**, dat in 1947 als eerste project van ir. Friedhoff na de oorlog klaar was. Een gevelsteen herinnert daar nog aan. De plaquette rechts van de poort is in opdracht van de Rijkscommissie voor aankopen en opdrachten aan kunstenaars, vervaardigd door Mevrouw K. Limpers. De vernietiging en de wederopbouw van Zandvoort zijn er symbolisch op voorgesteld. Een mannenfiguur zakt, door de bliksem getroffen, ineen (de vernietiging van Zandvoort). Een drakenfiguur stelt het oorlogsgeweld voor. Daarboven stijgt een vrouwenfiguur in het zonlicht op, het gezicht gericht naar Zandvoort, weergegeven door enkele gebouwen (het raadhuis en de kerktoren zijn duidelijk te herkennen) rustende op een schelp, symbool der zee.

Het is de moeite waard om de trap op te lopen en een kijkje te nemen in het rustige hofje die inmiddels een Rijksmonument is. In het plantsoen staat een replica van de laatste oude dorpspomp die voor het drinkwater zorgde. In 1912 kreeg Zandvoort zijn waterleidingen en riolering.

Na bezichtiging van het hofje **loopt u langs het hofje (de Noorderstraat) en ga dan het eerste straatje re. in (Smedestraat).** U loopt tegen het witte huisje van de oude smederij van Dorsman. Ga vervolgens een klein stukje naar rechts en dan naar links naar de Achterom. Ue loopt eigenlijk om de smederij heen. Het oudste deel van de smederij dateert uit 1780. Het woonhuis is er iets later tegenaan gebouwd. Hierin bevonden zich de bedstee, een keuken en een 'koppieskast' (servieskast). Op het plaatsje is nog te zien waar de molensteen heeft gelegen. Daarop maakte de smid ijzeren banden om de karrenwielen. De smederij is tot in de jaren zestig in gebruik geweest. Architect Wagenaar heeft het pand (in 1992) gerestaureerd, net als veel andere huizen in deze buurt (de Noordbuurt**). Aan de re. kant met de smederij in de rug** bevindt zich een bruine houten schuur van Dorsman waar de wagens en paarden van een voermanderij in stonden. Op de zolder werd het hooi opgeslagen. Het dak wordt ook wel schilddak genoemd omdat het vier schuine vlakken heeft. Voor de muren is aangespoeld (jut)hout gebruikt. De geschiedenis van de schuur gaat terug tot 1875.

Loop langs de schuur en ga rechtoor om vervolgens bij de T splitsing naar li. te gaan (plattegrond nr. 10) u staat in de Swaluëstraat. Deze straat is als eerbetoon vernoemd naar ds. C. Swaluë die van 1837 tot 1882 predikant was van de Nederlands Hervormde gemeente in Zandvoort. Swaluë schreef ter gelegenheid van de opening van de bewaarschool in 1846 het Zandvoorts volkslied

Loop rechtdoor en ga vervolgens de eerste straat re. in met de naam Rozenobelstraat (plattegrond nr. 11). Ga het korte verbindingsstraatje door naar de Haltestraat. Vanaf de Rozenobelstraat kunt u de mooie gerestaureerde trapgevel uit 1891 (het vroegere magazijn van een kruisvereniging) bewonderen. Steek de Haltestraat over en kijk even achterom naar Haltestraat 13-15-17. Deze drie huisjes (anno 1894) worden ook afgebroken, daarvoor in de plaats komt een modern appartementencomplex.

Loop vervolgens door de Schoolstraat naar het Gemeenschapshuis (plattegrond nr 1) waar de route ook begonnen is.

Zandvoort, september 2009 (BZCE)

Deze wandeling is samengesteld door:

Christien Kemp	(Hist. Werkgroep Amsterdamse Waterleiding Duinen)
Nel Kerkman	(Het Juttersmu-ZEE-um)
Martin Kiefer	(Genootschap Oud Zandvoort)